

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 235 (12625)

1984 жылдың октябрь 11, четверг

1925 чылда
УНДЕЗНДЕТТИНГЕН

Өртээ 3 көп

Октябрьның социалистиг Улуг революциясының 67 чыл оюнга СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫГЛАРЫ

1. Октябрьдин социализм Улуг революциясының 67 чыл ою делгезсин!
2. Кижик төрөгөстөиниң төгүзүндөс чач-чадалы — социализм болгаш коммунизмниң тийгелгесиниң үе-чадалы ажыткан Улуг Октябрь аялдар!
3. Мөңгөде даяр революстук интернационалдык өөрөдиг — марксизм-ленинизм делгезсин!
4. Совет Эвлядисиниң Коммунисттик партиязы делгезсин!
5. Партиянык болгаш чоңуңк тендик дивес чагыс эви, улуг Ленинниң чагылардыга шычыч чорук — бистиң бугу тийгелгелериниң үнелини!
6. Коммунисттер! Партиянык XXVI съездиниң, СЭКП ТК-нин паразындагы Пасунирларнык төгүдүк шиптилерин күөсөдир дээш бугу чоңуңк демиселсин авангардыга туржуңар!
7. Сайзыраңгай социализм нийтелисин бугу талазгы болбаа-зыраңгайжады — партиянык болгаш чоңуңк стратегик сорулга!
8. Совет Эвлядисиниң ажыгыч чоңири! Бүдүрүлгөсү ажыктык болгаш продукциянык шынын бедир дээш социализм чарышты улам-на калбаргыр!
9. 1984 чылдык планын-он бирги беш чылдык заалгаларын чедипширениң күөсөдир!
10. Коммунизмни тургузукчу, тайбын дээш быжык тургустуң болгаш шиптилар демиселс — улуг совет улуска алдар!
11. Ажыдын ангыниң, колхозчу тараачынырнык болгаш улусчу нигелгенициянык бузуубас эвилел делгезсин!
12. Бистиң нийтелилгенин күүнүң даяр кол үзелгин — Совет Эвлядисиниң улустарыниң интернационалдык бузуубас чагыс эви болгаш акы-дуңма найырдык делгезсин!
13. Эрг-чагырларниң Бүдүк демократияк органдары — улус дөттүттериниң Советтери делгезсин!
14. Советтер күрүнүң каматтылары! Күрүнүңк болгаш нийтелилгэ ажы-херектерин эргелер башкаларына идекпейлиг киржиптер!
15. Совет профивизилелер! Ажыдын чоңирини күш-ажык идекпейлиг болгаш чогадыкчы инниятивизм бугу та-

дaлы жoгaндaры! Эгeлeн бaшкaрaрынын шoлaзaн, aжыл-aгынын чoрдaрынын шoлaзaн, кoммунизмнин шoлaзaн —coeт пpoфeссиялeдep дeгeлeрин!

12. Кoммунизм пapтиянын дaйычы дузaлaкчыз бoлaш иcтeгeдeгi куp кyжy, кoммунизмнин aнык тургyзyкчaларынын мушaкчы oтpяды —Лeнинч кoмcoмoл дeгeлeрин!

13. Oдaлaр бoлaш кыcтaр! Билгeлeрин, кyльтyрын, пpoфeссионалдык мepгeжиди мoгa-шылaг чoккa шиянгeзип aлмaр! Кoммунизм пapтиянын бoлaш coвeт ycтyн peлoстyгy, дaйычы бoлaш кyш-aжылчы чaйчылaрын yзaмa бaйдымaр!

Лeничyз yзy-билe чyрттaргaны, aжылaдылa, дeмисиж-рингe yкpeнep!

14. Aдaлaры чoчyнaр, aныктарын зaгaныкчылар! Билгeнчyк aмьдырaлы бaйлaк дyржyлгaларын aнык cалгaкчыларa дaчыдымaр!

Oдaлaры бoлaш кыcтaрын бистип Тeрeз чyртyстyн чaбышыгыт пapиoтaты, Лeнинин хeрeз дeш, кoммунизм yзeт эceс-мaдырaлы дeмисижлeгип кылды кижиздипер!

15. Coвeт чyртyнyч хeрeзжeнepи! Бyдyргe бoлaш хeй-инити aмьдырaлынгa иcпeккeйг киржипер!

Иe хeрeзжeнepгe aлaр!

Бyгy чepинч бичи yругaларынa тaйбыч бoлaш aac-кeжикти хaндaр!

16. Coвeт дaйычмaр! Дaйычы бoлaш пoлитиктeг бeткeдeлe cайырaпгaтaйдымaр!

Coвeт ycтyнyч тaйбыч кyш-aжылчы, coциaлизмнин тeгyгyг чaдaл aныкчыкынын cepмeжeлeгип бoлaш иcтeгeдeгi кeчкeчмaр!

CCP-ини эceс-мaдырaлы Чeнcкeтe Кyштep дeгeлeрин!

17. Лeничий бoльшeвиктepгe: пapтиянын чoчyнaрынгa, Oктaбpини мaдырaрынгa, бистип Тeрeз чyртyстyн aдaры, хoстaлaгы бoлaш хaмaрышпaс чoрy дeш кoрyш кo дeмисижлeгepгe aлaр!

Бyгy дeлeгeйгe тeгyгyг yжyр-дyзaлы Тилeлeгeн Aдa-чyрттyг Yзyг дaйычлaгa чeдип aлгaн coвeт дaйычмaрынын, пapтияларыннын бoлaш чaжит бaйлaгa дeмисижип тургaн-

дарың тыадагы ажал-шынчирдин чыгыстары чүе көч маа-
дарыгы чору чоңуу сакыш-сеткилге мөңгүз-беле түртпал
туруул!

18. Совет Эвасилениң ажалчы чоңына! Күш-ажалды
бүдүрүчүлүгү пландан ажир өстүр болгаш продукцияны
кот-уезин немей чыгыдар талаа-бисе социалисттик хүдээ-
гелери күөсүдир дээш шийтирарг демисежир!

19. Совет Эвасилениң ажалчы чоңына! Эртег-техникти
ишпешагы дүгүдасирин! Эртемин, техниканын челишкит-
кенин, мурунчы дуружалгы бүдүрүлгө шийтирарг иш-
гүдүг иштердесир!

20. Совет Эвасилениң ажалчы чоңына! Машиналары
Ула ажал-айыгыш шапкын төгүдүзөң!

21. Совет Эвасилениң ажалчы чоңына! Машиналары
болгаш дериг-херекселери эч ажалгаар!

Ажылда туур болгаш ажалгаала гаа кжирген бүдүрүлгө
күөсүдир бүрүн-бисе шийгээлди алынар!

21. Совет Эвасилениң хамаатылары! Камналга болгаш ту-
магалда дээш шийчээмизин улам-на калбартыңар!

Күш-ажалчы, одала-энергетикти болгаш материалды
ске-да куруларлары ажалтыг кыдыр ажалгаар!

22. Совет Эвасилениң ажалчы чоңына! Экономикти, со-
циал болгаш кижизилдеге сорулгаларын шийтирээринге,
социалисттик демократияны улам ийди төгүдүрине күш-
ажалчы коллективтерин эгелерин бүрүн ажалгаар!

23. Совет Эвасилениң ажалчы чоңына! Күш-ажалды бо-
лагаш бүдүрүлгөн организастарын сакзыраргажыдырны
ишпешагы дүгүдасирин! Күш-ажалчы чоңына!

Бистин Төрүн чүрүвүстүн экономикакти болгаш камгала-
ныч күчүн шалыпчы, патриоттук күш-ажалчылар-бисе
бийжылгаар!

24. Совет Эвасилениң ажалчы чоңына! Организастыг
чорукту болгаш сакгыла-чүрүмнү бүгү тала-бисе дасидиңер!

Продукцияны чорудуп бээриниң пландарын чүгөжөк кү-
селерин челип алыңар!

25. Одала-энергетикти комплекстиг ажалдакчылар!

Нефть, газ-хөмүр-даш тыйыжын, электри болгаш чымдылга
энергияны бүдүрерин көүөдасирин!

Энергетика программанын күөсүдир дээш шийтирарг

деминсаянчы!

26. Совет металлургтар! Чурттуз металл жергедедери бузурелдиг хандырынар!

Бедик шынарлыг, камнагалыг металл продукцияны бузурер!

27. Машина кылыкчылары! Бедик бузурукчутуг, камнагалыг болгаш бижы машиналары, приборлары, механизацияныч болгаш автоматизацияныч жеркеселлери бузурер!

Улус ажил-агыйныч бугу адырларынын техниктиг эде деришканын дургесадинер!

28. Химия устурунчу ажилдакчылары! Улус ажил-агыйныч болгаш чоңуну химия продукцияныга база материалдарларга жергесадериныч бугун хандырынар!

29. Устурунчу ажилдакчылары! Чоңга бедик шынарлыг бараанырыныч бузурери кавусадинер! Совет ажилдериныч улам-на өзүздөлг жергесадериныч бугун барымдааланыр, асортиментиниң чартырыныч дургесадинер!

Чоңуну жергелг бараанырыныч бузурер—улус ажил-агыйныч бугу адырларыныч жерге!

30. Транспортчу болгаш харызааныч ажилдакчылары! Улус ажил-агый чүктериныч үзүктелешкин чок сөөртүрүч, чоңуну хандырырыныч бедик культуразыныч чедин алынар!

31. Туудукжар болгаш монтаажниктер! Капитал тудугунуң аяктынчы бедилеринер!

Камнагалыг болгаш шынарыг кызыл амгы уениң техниканыга үндөлөсиз тудунар! Ажилдагга дунер объектлериныч бедик шынарыг болгаш хуусазында кужаңар!

32. Агроустуерч комплексиниң ажилдакчылары! Көлөз ажил-агый бузурдугезин интенсивфискастын дургесадинер! Чуртуз аш-чем биле болгаш көлөз ажил-агый чиг-эди биле идегелдиг хандырырыныч чедин алынар!

Аш-чем программаның күүсдер дээш шиптирлерг деминсаянчыер!

(Төнчүзү 2-ги арында).

КРЕМЛЬГЕ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

Совет Эвнелинлге албаным чоруну чыккан келген Пеман Араб Республикасынын Президентин А. А. Салех-биле СЭКП ТК-нын Чынгине секретары. ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы К. У. Черненкоун чутгаалажышкылары октябрь 9-та Кремлеге болган.

Чутгаалажышкынарга кырышпешер: совет талаал — СЭКП ТК-нын Политбюро жекигуну. ССРЭ-нин Министрлер Чувуелинин Даогам Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-нын Политбюро жекигуну. ССРЭ-нин Министрлер Чувуелинин Даргазынын бирги оралакчысы. ССРЭ-нин дааштыкы херектени министри А. А. Громыко. ССРЭ-нин камгалаал министринин бирги оралакчысы Совет Эвнелинин Маршалы С. Л. Соколов; сонгу-йемен талаалы — оралакчы президент, Тургузучу чалусу хураалын даргазы. Улусчу бутунини конгрессини (УБК) Доктаамал комитетинин жекигуну Абдель Керим аль-Араши. чер шижыкенигинден когаран пайонизаторы катап тургузар талаалы-биле Дээди Чувуелини даргазы. УБК-нын Доктаамал комитетинин жекигуну Абдель Керим аль-Араши. Президентинин чувуелини Консулдативтин чувуелини жекигуну. УБК-нын Доктаамал комитетинин жекигуну Хасан Мухаммед Мекки. Консулдативтин чувуелини жекигуну. УБК-нын Доктаамал комитетинин жекигуну Абдул Бел Хусейн аль-Араши дааштыкы херектени министр УБК-нын Доктаамал комитетинин секретары Ахмед хаммед аль-Асбхи. санд министр Мухаммед Халед аль-Ваджид, хамааты албанпарыни болгаш административни реформа херектерини талаалы-биле министр Исмаил Ахмед аль-Вазир, куруне министр, нефть болгаш минералдык курулалылар эгеленини даргазы. УБК-нын Доктаамал комитетинин жекигуну А. Абдулоахман Бахр.

ССРЭ-нин болгаш ПАР-ни даргазына ийн талаалы харызааларын айттыралары. ол умышк делегей байдалын эч чутуга чамдык алыр.

[illegible]

НАЙЫРАЛДЫГ БАЙДАЛГА

СРЭЗ-ийн Дэдэн Сөвдийн Президиум болсан СРЭЗ-ийн цаашаа октябрь 9-та Кремльдин Улуг орауунаг Йемен Араб Республиканын Президентин Абд Абдала Салехтин алаарь дээн дүштөхтэй шайлаалта тургуусан.

А. А. Салех-биле кады анаа оюн элч-орон үзүндө үдөл боорун ЙАР-нын куруне ажилдагчылары база келген.

Совет таладан дүштөхтэй шайлаалга К. У. Черненко, Н. А. Тихонов, Г. А. Аляев, В. И. Ворончихин, А. А. Громико, П. Н. Демичев, СРЭЗ-ийн Дэдэн Сөвдийн Президиумун элч болган СРЭЗ-ийн Министрлер Чувашынын Даргаларынын оралагчылары СРЭЗ-ийн министрлери, СРЭЗ-ийн куруне комитеттеринин даргалары, еске-даа албан кижилер чораяннар.

СЭКП ТК-нын Чыгыне секретары СРЭЗ-ийн Дэдэн Сөвдийн Президиумунун Даргазы К. У. Черненко шайлаалга үзүндө түвө чутаалган.

К. У. ЧЕРНЕНКОНУҢ чугаазы

Хүндүлүг дээрги Президент! Хүндүлүг Йемен өлкүктөр! Эргим эштер!

Бистин хүндүлүг аадычыны — Президент Салехке болган Йемен Араб Республиканын өскө-биле кады келген куруне ажилдагчыларынга байыр чедилери мензэ даа өөрүнүгүтү.

Бистин чурттарыныстың улустарын холбайштыр турар пайыралаггы харызаалар үргүчүдөсүдөй болган алдармын төөгүдү бооп турар.

Йеменин хостаалга мыйзам үзүм — боттарыңа чуртуну каамаңгылдарыңа ээрттөөр боттарыңа курунеизин камгаалаар дээн чинк өвөс демиселге бышаагын үнгөн. Ол демиселге бистер оларның талааыңга турган бис.

Сонгу Йеменин улзузуну мурунлаа каамаңгылашса чоруну ту быжыгыларчыне, социалдегшлени халдыларыне орукта айтканын 1962 чылдын сентябры революциянынын сонда бир эттик чурттарыны аразын пайыр олза быжыг аларыңа

Совет Эвизледи ол-даа эцис
соруугалары боттагдаларына
агаа харам чокка дуузалал
келген болгаш дуузалал-даа
турар.

Бөгү бистин кады ажал-
дажылгавыс чээ, улам-на бе-
дж кадаже кудурдуген. Мы-
рыял ага бистин чурттары-
мыстын аразына найралдан
болгаш кады ажалдажылгавы-
ны дугаинда чаа Керээге
ат салдыган.

Ол чугула документде бис-
тин ден эргеген кады ажал-
дажылгавысты улам хөгжүдө-
рунүн унаезинерин бижгы-
лаан, сол боттарын тускый
адамдарга болгаш ха-
маарыппас чорутуун, иштики
хедеректерге холгаараашпазы-
ны принциптерин бадтыкаан.

Быжгы тайбын дээн, гегемо-
ныктык болгаш колониализмдин
базе сөөк-ээс ылаал орнуктуу
бүгү хевхерлерине уур демис-
елде ССРЭ дие Пешенин эзе-
мчил каттыштырын турарын
чаалаан.

Керээңик кол утказы би-
хдингир: ол—удустар аразына
га найрал, ол—тайбынны
болгаш айылм чок чоруктуу,
оң-биле кады Чоокчу Чөөн
чукке айылм чок чоруктуу хе-

рэзнин тийгелтези дээн кады
ажалдажылга-дыр. Бичангыш
ылга кайы-бур тадааны эрге-
аждарына чөрүкөш ааа
ушкуч чурттарга уур угла-
ган чалгыс-даа чуул чок дээ-
зи билидигир.

Дэргя президент, делегей
политиказынын улуг-уут ай-
тыргылар бистин чуугаа-
лыжымнаарымыска чуугаа-
чырин ээлээни тодаргай.

Амгы уеас кижжи төрөлгөтө-
нүн кичирида дигрелни келте-
ядролу өрттүү кыжаныш-
кынын чайладырында артын
чуугаа соруугалар ам чок
бөгү чүвар. Ол кыжаныш-
кынын эвезгеч турарын
дугайын хедерчел турар чүтө
чок. Бичангыш тайбынга муу-
улу болгаш биче бүгү күрү-
нелер боо-тескети? моон
соңгаар улам эңдире бүдүрө-
рин, дайнышпак чалымдала
куштелдерини болдурбас
дээн боттаринда-на хамаар-
жыр бүгү чүвардерин кылтыр
үе келген-дир.

(Төнүзү 2-ги арыла).

40 ЧЫЛ

Улуг совет улустун өг-булезинге дең эргелиг кечигиң булуп кирип алгаш, хей национал акы-дуңма улустар-биле четтинишкеш, нелир үе-же, коммунистке деңге базар дээн тыва дозаттарның күзели ботканга, 1944 чылдын октябры 11-де Тываны Совет Эвилелиниң составыга ху-даспаланган. Оон бээр 40 чыл эрткен. Совет улус-тарның акы-дуңма дет-кимче-дузанынын ачыында тыва улус ыксыс үениң ду-гузунда хөгжүлдеиниң узун орчун эрткен.

Тыва дээрге, шаанда Топ Аидая эң хожундагы чулт-тарның бирээзи турган. Ок-тябрьның социалистг Улуг революциясының мурунда тыва улус канчаар-даа аажо ар-берге амыдыралдыг чо-раан. Укуң-бичиги чок. Иш-тиникин, даштыкның ийг-үш дакпыр дарлалың-га кичилчелеш, орга-мойунун хандуруп чадал. олап-ластат чораан. Улуг Октябрь оңу човуланган чарып албаан болза, өөң салым-чулу та канчап баап, та кандыг түңүлгө кел-ир турган.

Улуг баштыңчыыс В. И. Ленинниң Россияга кымыскан революциясының чалбыныж Саян сынзыран амылдыр хер-реденкип келгеш, тыва ара-тың орга-мойунун хандурган. Оң иштики, даштыкы дараа-дан хосталыңга, үкүң-би-

жикти, культураны, эконо-маны тургузарыгга улуг өг-улу болгаш өске-да акы-дуңма совет улустар ачылы-дузанын чедирген.

Совет улустун хей наци-нал өг-булезинге Тываын-чы тура-биле каттыгпын и-геникин соонда, Совет Тыва амыдырал үндезини-биле ча-гынып, бурунгаар хөгжүл-гү.

Улуг-Хемин шапкын агым-дег дүргөдээн. Өгөн кизил-дээзир шөлдерге хоорай, суу-лар тургустунган, кандап чы-кан хову-шөлдерге чаагыл-ган тараз шиллелер чалгыз-ган. Эрте-бурун шагдан бээр не-күн араг турум-суурчун ам-дыралче шилчезн, чаз чу-талганың идепкейлиг тур-зукузуу апарган.

Бурукгу тыва чер ам таны-тымнаас кылдыр хуулар-га Ядыс-туругни амыдырал-га акы салган билбес. Эрте-кумгура сайзыраан. Бижи-билбес чорук шагда узутуң-тыгнан. Бижи-билгит талаз-биле Тыва эң сайзыраңг-напалитасиңг чуттартыс бе-мурнап турар. Республика-урулар садарты, шолалыг-зимелгелер, клубтар, библи-отеканал четкилери шыва т-теган. Школа назылыг бу-урулар өредилгеге бурун-хаара туттунган. Республи-

ЫЛ

да эздзи 3 өөредилге чери, туснай ортуман мергежилди 3 техникуму, 3 училищези, профтехөөдөргөдигини 12 училищези ачылдап турар. Төгүгүнү болгаш дылдын эртемшиччилер институту боза ол ышкыш улус ачыл-агыймын адылар адыл-биле хей санмыг эртем лабораторияларды бар. Эртем, өөредилге черлеринде, улус ачыл-агыймын адылар-ында 95 эртем доктору болгаш кандидат ачылдап туралар. Аотистер В. Оскал-оолдун, М. Мунукутун, чыгаалчылар Т. Токанын, С. Пюрбюнүн, чурукчулар С. Ланзымын, М. Черодинин, композитор А. Чырогал-оолдун, «Саян» болгаш «Аян» ансамблдеринин ат-сууза чүгө бистин чуртта зөөс а харын даштын чурттарда бөзүн сүраажыган. Чоокка чедир-ле үжүн-бижин чок чораз улустун мыкса уенин жүргүзүндө депшилгеме каны хиле үлүг базымын кылганын, канчыл-да маргыш чоокка, бо чиктер херечилеп турар.

40 чыл дугузуунда Совет Тылааның экономикагый хөгжүлдөзү өсүпүр көрбөз бедикче иадүрүлгөн. Ленички кооперативлери план ачылдыралда ботанган. Он ачылдына быларга хей хуу ачыл-агыймыг араттары молдоктивтиг ачыл-

агыймы каттыштырган, муриаичы техника-биле чег сөвлөгөн, бедик механизаста-тынган, эртем-техникагый чеашишинеринге даыгга социалисттик көдөз ачыл-агыймы тургустунган. Ам көдөз малчынын-да, механиканын-да, ачылдырал-чуртталгыг-ыг хохорай чүрү тургалаан шөөлөл ачылгалбас апарган. Көдөз суулары, чамдык хойжу кодуларныкы элентрижиткен. Ынчанга хар элар совет социалисттик чүгүзүгүнүн бүгү хайроолалыг байлак эртинген, эртем-техникагый чеашишинерин бүгү ачылгылаар агаралыг болу берген. Он-ла бүгүгүн шымызтылары биле мындыг ачылгыгени ки-лып болур. Ыракны Авын хойжу-да, наймалыал Кызыл-ла туудуру-да ачыл шал-аа астуоруза бажынынга келгеге «телевизор» токка улаа-а чыгыштын, шайлап өрө, төөл-ла дег, Москвада, даштынга чы-лаа болушунуну магадап ки-оуп, даарып, соңуугуран чы-лин таарышты долгыч ты-тып ал олуоралар. Мында италгалыг ачылдыралды шаран-лат кижи дүмк-лаа чорбаа-а. Бо дөзөгө ленички национ-политиканың ачылдыралда ботанганынын ачылы-дыр.

Тарамык, хуу көдөз ачыл-агый колдаан турган Тывада ам амыг уениң үлөтүр бот-луругези ажакк сайзырал-а «Тыла аар-гүгүн», «Тыла ки-балыт» даан ышкыш бүгү-зө

лал ужуур-дузалык улук бола-
баазын бузурүлгелер тургус-
туңган. Даг, таудун индустрия-
зы, өңүгү металлургия, эне-
ретика дээн ышкаш улетпур-
нук чаа-чаа адырлары база
тытпый келген. Ал республи-
ка улетпур базарнаарын чүг-
ле кири сөөртүп турар зөөс,
а харын чуртка чугула херек
даг-даг, кобальтны, хөмүр-
лашты, мүгүн-суун, өлүгү
болгаш чөмүнү өске-да өс-
көргөл продукциязын үндүр
сөөртүп турар.

Республиканың экономика-
зы — аи бүгү чурттуң улус
ажыл-агыл, комплексиниң
чангыс ай тууш кеззө болу
берген. 40 чыл дүзүгүндө
улетпур бузурүлгезиниң ни-
мити хөмчөзлө 70 катал өскөн.
Республикада авто болгаш
аэма транспорт шапкыны-биле
хөгжүп турар. Тыяны улуг
тауду шөлү-дүр аи дүрүм бузу-
туулар чүгүзгөл болур. Чаа ту-
луг тутпайн турар ынады улуг,
биче суур кайда-даа чок.
Сөөлгү 20 чылда 60 муң хире
өг-бүлө чаа бажынарже ня-
жуп кирип, чуртталга байда-
дын зижиктикен.

Бо чедишкинер, мындаы
шапкын хөгжүмдө бүгү совет
улустанары ажы-дуңма дуза-
ламчызын, бүгү талаалы
детикмезиниң, ленинчи на-
ционал политиканың амыда-
ларда боттанганының, Комму-
нисттик партияның мерген
улуртулганының ачызында
чөдип алдыгын,

ЮБИЛЕЙ БАЙЫРЛАЛЫНГА

ти, совет органигаринин эске-
даа ууртукчулары Кызыл
аэропортуга ошу утканнар.

Л. Б. Ермия теплица комбина-
дыга, Кызыллы куш фабрика-
зыннга, «Кал-Хем» хемур-лаш
разрезинге, «Суклак» совхозка
дун чоран болгаш ол ажил-
агыйлар, будурулгелер коллек-
тивтеринин ажилы-биле таны-
жыл, ууртукчулары болгаш
ажалчынары-биле чутгалаш-

кан. Алдан-Мазар аттан
чурт-шындал музейинин эс-
позициялары-биле аалчы та-
нышкан.

Л. Б. Ермиян СЭКП
обкомунун бирги секретары
Г. Ч. Ширин, Тыва АССР-
инин Министрлер Чогууделинин
Даргазы Ч. Д. Б. Ондар, па-
тия обкомунун ийги секретра-
ты П. И. Краченко олар удел
чораннар.

Бистик корр.

ГА ТЫВАНЫЧ ЭКИ ТУРА-БИЛЕ КИРГЕНИНДЕН БЭЭР
НААТКАН СЭКП ОБКОМУНУЧ, ТЫВА АССР-НИЧ ДЭЭДИ
НИЧ КАТТЫШКАН БАЙЫРЫЛГ ХУРАЛЫНЫЧ
АЖЫТТЫНАРЫНЫЧ ДУГАЙЫНДА

Тываныч эки тура-биле киргенинден бээр 40 чылынга ту-
туну, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң каттышкан байыр-
15 шакта хөгжүм-шини театрынга ажыттынар.

НЕЖИГУННЕРИНГЕ, НЕЖИГУНУНГЕ КАНДИДАТТАРГА,
ОБ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНЫЧ РЕВИЗИЯ КОМИССИЯЗЫНЫЧ
ВА АССР-НИЧ ДЭЭДИ СОВЕДИНИЧ ДЕПУТАТТАРЫНГА

Тываныч эки тура-биле киргенинден бээр 40 чылынга туурас-
Тыва АССР-ниң Дээди Советинин каттышкан байыр-
обкомунуң нежигунерин, нежигунеге кандидаттарин, партия-
ныннин ревизия комиссиязын нежигунерин, Тыва
ниң депутаттарин октябрь 11-де 9 шактан 21 шакка чедер
тинг чырыдышкан бажынынга бүртүкээр.

МУРНАКЧЫЛАРГА ДЕНЕЖИҢЕР!

Россия Федерациясынын Дээди Сөвединиң Президиумунун Чарлыктары

«РСФСР-ниң улустун артизи» хундулуг атты
Х. Б. Конгарга тыпсыр дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Совет театр уран чүүлүнүн
талазы-биле ачы-хавыаз
дээш «РСФСР-ниң улустун
артизи» хундулуг атты Тыва
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

Тыва АССР-ниң көдээ ажил-агыйның ажилдаңчыларына
«РСФСР-ниң көдээ ажил-агыйның алдарлыг ажилдаңчызы»
хундулуг атты тыпсыр дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Көдээ ажил-агый талазы-
биле ачы-хавыаз база хей
чылдарда ак сепкилдиг ажилы
дээш «РСФСР-ниң көдээ
ажыл-агыйның алдарлыг
ажылдаңчызы» хундулуг ат-
ты тыпсыр дугайында
Херелмаа Хуураковна Кужу-
гет — Бай-Тайга районун
«Тээли» совхозунун өшкү ка-

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

РСФСР-ниң Чик үлөтүр министрствозунун Кызылда
даарылга фабриказын РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң
Президиумунун Хундулел бижин-биле шаңнаар дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Күрүне планнарын болгаш
социалист хуузагелерин
күсүдеринге бедик көргү-
зүлгүн чедип алганы дээш
РСФСР-ниң Чик үлөтүр ми-

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

РСФСР-ниң Автомобиль транспорт министрствозунун
автомобиль транспорту «Тыва автотранс» девишээр
наттымышкынын Шагаан-Артыда автомобиль
бүдүрүлгезин РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Хундулел бижин-биле шаңнаар дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Күрүне планнарын болгаш
социалист хуузагелерин
күсүдеринге бедик көргү-
зүлгүн чедип алганы дээш
РСФСР-ниң Автомобиль трап-

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

Тыва АССР-ниң Чуртталга-коммунал ажил-агый
министрствозунун «Тыва септелге туугу» трезин
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Хундулел
бижин-биле шаңнаар дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Күрүне планнарын болгаш
социалист хуузагелерин
күсүдеринге бедик көргү-
зүлгүн чедип алганы дээш
Тыва АССР-ниң Чуртталга-ком-

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

Тыва АССР-ниң Кызыл районда «Нон-Тей» совхозу
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Хундулел
бижин-биле шаңнаар дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Көдээ ажил-агый бүдүрү-
лгезин хөгжүдеринге чедип ал-
ганы дээш Тыва АССР-ниң
Кызыл районда

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

Тыва АССР-ниң Эрзин районунун хергекчилер
нитилегин РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Хундулел бижин-биле шаңнаар дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Чонун садыг хандырылга-
зынга чедип алган чедилеши-
ни дээш Тыва АССР-ниң
Эрзин районун хергекчи-

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

«РСФСР-ниң алдарлыг эмчизи» хундулуг атты
З. А. Кууларга тыпсыр дугайында
РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
ЧАРЛЫ

Чонун кадык камгаала-
ның талазы-биле ачы-хавы-
азы база эмелге-профилактика
ажылдына чедип алган
чедилеши дээш «РСФСР-
ниң алдарлыг эмчизи» хунду-

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун
Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1984 чылдың октябрь 9.

ШЫН

Социалистг чарыштын тилекчилеринге болгаш хоочуннарга шаңналдар

Совет Тываның 40 чыл оюнга, алдар бол-
дурган социалистг чарыштын тилекчиле-
ринн СЭКП обкомунун, Тыва АССР-нин
Министрлер Чөвүлелинин, профбөлүвүле-
дин болгаш ВЛКСМ обкомунун Хундулел
бижин-биле шаңнаар:

Алфиса Түлүшова Аракчаа —
«О. Шынаа» совхозтун хой-
жузу.

Бичин-Уруг Лама-Саановна
Араптан — «Тээли» совхозтун
хойжузу.

Таниса Ивановна Аршанова —
«Кызыл» гостиницаның ажил-
даңчызы.

Зоя Филипповна Аврукая —
геология-инженер экспеди-
циянын лаборатория эрге-
лекчизи.

Хоруу Хелзопович Ак-оол —
«Мурнакчы» совхозтун хойу
ажылдаңчызы.

Валентина Валентиновна Ба-
борин — «Тыва кобальт» ком-
бинаттын энергетиктиң элек-
тер башчысы.

Арылдай Самбуева База-
оол — «Өвүр районун Ханда-
гайты ортумак школасының
физика болгаш математика
башкысы.

Кара-оол Түлүшев Бор-
бак — «Шагнаржестрой» трес-
тин № 20 КМК-ның биз-
несте-бонистиги.

Зинаида Григорьевна Бали-
ко — Кызылдың аш-чым са-
дымын салгызы.

Марта Талайковна Байка-
ра — «Саян» совхозтун саан-
чысы.

Парымаа Дойнунова Бай-
ыр-оол — Току районда Сыс-
тыг-Хемини кураанын-тыш
ажыл-агыйның ажилчысы.

Болчица Манзыр-оолова
Байыр — Кызыл-Мажалыктын
эрт комбинатының колбаса
кылгыларының тектичизи.

Евгения Николаевна Байга-
жаква — Чаданада районун
харылаа бедириниң инстук-
тор-контролери.

Алексей Николаевич Бель-
ков — «Тыва кобальт» комби-
наттын саасарлар бригадирин
Валентина Николаевна Бо-
гайчук — Шагаан-Артыда рай-
онун харылаа бедириниң те-
леграфисти.

Михайл Шортан-оолович
Болаан-оол — Шагаан-Артыда
районун комбинатының бе-
лектик пегиде бригадир.

Валерий Монгуш-оолович
Биче-оол — «Күш-ажылдыг
хосту» совхозтун механизато-
ру.

Роза Кирсановна Гаврилик —
Току районун ном садым-
нын салгычы.

Георгий Васильевич Гаю-
кин — геология-инженер экс-
педициянын автобазанын
чолбазынын бригадирин
Людмила Николаевна Галова —
Элегес райоонунун склад эрге-
лекчизи.

Илья Алексеевич Гануш —
харылааның бүдүрүлгезин
«Хундулел Демдээ» орден-
ин Бүгү-Россия нитилегин
Кызылда өрелдиге-бүдүрүлгезин
чериин хөөч салгычы.

Юрий Петрович Морозов —
№ 18 геология-инженер пар-
тиянын транспорт пегиди чол-
базыны.

Александр Васильевич Гон-
чаров — «Тудук кескери» ком-
бинаттын хевирлекчилер брига-
дир.

Александр Васильевич Голь-
цов — ССР-ниң 50 чыл аттыг
совхозта АВМ оператору.

Юрий Борисович Гурьев —
Топ теледидениниң болгаш
Бүгү-электр радионун Тыва
АССР-де корреспондентизи.

Ирина Васильевна Доржу-
«УТКА 25 чылды» совхозтун
салгычы.

Марина Манчын-оолова
Донгак — «Чыраа-Бажы» со-
вхозтун саанчысы.

Дадар Кууларова Дежик —
Өвүр районунун автомагист-
ралын эргекчизи.

Майна Дарын-Базырович
Иргит — Кызылдың районун
арызын Сельхозтехникада
слесарь.

Мамая-оол Серен-Чирит-
ович Иргит — «Кара-Хал»
совхозтун хойжу.

Сергей Иванович Иоников —
Бай-Хаакта районун хары-
лаа бедириниң монтеру.

Илья Семенич Кайук —
Кызыл-Мажалыктын райсель-
хозтехникада чолбазы.

Балчин Ивановна Кенес —
«Тере-Хал» совхозтун сарлык
кадарчысы.

Галина Федоровна Кириве-
ская — ССР-ниң ЭА Сибирь
салбырын Тывада эконо-
миктер лабораториянын ин-
женер.

Анна Андреевна Кирева —
Улуг-Хе районда «УТКА 25
чылды» совхозтун кол бухгал-
тери.

Иргит Чыргалович Комбу-
Монгуш-Тайга районун «Мо-
ген-Бурен» совхозтун сарлык
кадарчысы.

Афанасий Александрович
Кууларов — «Тыва туугу»
тресттин чер ажилдар кыл-
тууг эргекчиде электроман-
жасы.

Виктор Вязович Куулар —
«Большевик» совхозтун меха-
низатору.

Каваа Енданович Куулар —
«Хандергей» совхозтун хой-
жу.

Григорий Иванович Кузмин —
«Тыва оубуны» катты-
жымшкынын элек кадарчы-
сы.

Серимбек Кулжубаев —
Кызылдың куш фабрикасында
чолбазы.

Тамара Кужугетовна Кужу-
гет — Ак-Довурактын хой-
жу.

Зоя Филипповна Аврукая —
геология-инженер экспеди-
циянын лаборатория эрге-
лекчизи.

Хоруу Хелзопович Ак-оол —
«Мурнакчы» совхозтун хойу
ажылдаңчызы.

Кызыл хоорайнын улус суку-
рун канцелирин эргекчизи —
Валерий Павлович Репин —
Терлак-Хавың мичи суу бү-
дүрүлгезинде кол маржиктер.

Василий Андреевич Романов —
СЭКП-ниң XXV съездин
аттыг совхозтун механизато-
ру.

Зоя Назитовна Сат — те-
релет эми. Кызылдың эми
училищенин директорунун
өмөдиге — кижилеңгелет
ажыл талазы-биле оралды-
чы.

Кертик-оол Төгүс-оолович
Сарыгар — «Барлык» совхоз-
тун чолбазы.

Александр Шалайковна Са-
рыгар — «Шекпэр» совхоз-
тун саанчысы.

Игорь Петрович Саюга —
«Кок-Тей» совхозтун СЭП-ниң
бригадирин.

Минир Олоковна Сага —
«Саян» университетин кес-
сир-контролери.

Борис Декович Сат —
Тайда районда Элегес орту-
мак школасынын директору.

Бора Эртинсевич Сарыгар —
«Алдан-Мадир» совхозтун
чолбазыны.

Валентина Борисовна Са-
мийлык — «Тоора-Хем» со-
вхозтун саанчысы.

Анатолий Опан-оолович Са-
чак — Хандагайтын эн-
ергия-чырк участогунун мас-
тери.

Екатерина Фелзексовна Са-
рыгар — «Тыва туугу» трес-
тин № 48 туугу эргекчиде
штукатурлар бригадирин.

Михайл Васильевич Сави-
кий — «Тыва автотранс» кат-
тыжымшкынын кидис на-
чалыгы.

Анна Кирьяновна Соколо-
ва — Токунун чуртталга-ком-
мунал ажил-агый эргекчигин
ажылчысы.

Дмитрий Михайлович Саа-
виный — В. И. Ленин аттыг
«Тыва даг-туугу» комбинаттын
кол инженер.

Олга Чоудуева Сырат —
«Чоудура» совхозта сүт-ба-
раан ферманын эргекчизи.

Партиянын, дайынны болгаш куш-ажыл-
дын дараазында хоочуннарын СЭКП обкомун,
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели-
нин, профбөлүвүлени болгаш ВЛКСМ об-
комунун Хундулел бижин-биле шаңнаар:

Михайл Иванович Агалов —
партиянын хоочуну. Каа-Хем
район.

Алексей Клавдий Бичижик —
персоналдыг пенсионер. Кы-
зыл район.

Дыргыш Мата-Ширеена
Биче-оол — ССР-ниң 60 чы-
лы аттыг совхозтун малчыны,
күш-ажылдыг хоочуну. Мей-
гүн-Тайга район.

Иргит Очур-оолович Биче-
оол — партияны хоочуну,
персоналдыг пенсионер. Тес-
Хем район.

Михайл Георгиевич Вер-
ешагин — Барын-Хемчиктин
эргекчигин начальниги.

Иван Ануфриевич Галас-
пенсионер. Кызыл хоорай.

Иван Миронович Горюхов —
Туранын райсельхозтехника-
зынын септелге мастерказы-
нын эргекчизи.

Иван Михайлович Илани —
Чон-Хемин районунун про-
грамм, куш-ажылдыг хоочуну.

Биче-оол Албанович Оюн —
«Коммунизм» херел» со-
вхозтун хойку бригаданын
бригадирин.

Дугаржал Дажы-Донду-
ович Оюн — «Тилетге» со-
вхозтун директорунун ажил-
агый талазы-биле оралдычы.

Александр Георгиевич Пе-
ресторон — Каа-Хемин
кооператив ашпыр-тайыш
ажыл-агыйнын товаровел,
күш-ажылдыг хоочуну.

Павел Александрович Пиче-
ков — «Х Улуг хура» со-
вхозтун МТМ-зинин таанымы.

Очур-оол Серен-оолович
Сарыг-Донгак — Бай-Тайга ра-
йонун Кара-Хөл көдээ Со-
везиниң күсүмунун даргазы.

Оюн Темечевич Салчай —
күш-ажылдыг хоочуну.

Шалык Дамбаевич Севян —
персоналдыг пенсионер. Тес-
Хем район.

Ондар Амбиртович Төгүс —
СЭКП-ниң XXII съездин ат-
тыг совхозтун хойу брига-
дазын бригадирин.

Сат Даматович Таваа-Са-
бу — партияны хоочуну,
Улуг-Хем район.

Аркадий Иванович Черпа-
нов — Курбанский Кызылда
контрарзын эргекчизинин
оралдычы.

Кирисе Шошукочевич Ча-
мырин — партияны хоочу-
ну Эрзин район.

Монгуш Намчылович Чы-
дун — күш-ажылдыг хоочу-
ну Барын-Хемчик район.

Александр Топезин Шаа-
мы — Чон-Хемин районун
«Большевик» совхозтун ди-
ректору.

Сат Сендеевич Очур-оол —
малчы.

Андрей Максимович Михай-
лов — Чадананын АТБ-инде
контролери.

Оюн Араптович Толгар-
оол — СЭКП обкомунун ча-
гында марксизм-ленинизм
кежээки университетинин де-
каны.

Федор Петрович Каенов —
Ак-Довурактын улуску кон-
троль комитетинин даргазы.

Александр Давыдов Ширин —
Эрзин районунун даргазы.

Николай Мануэлович Кон-
гар — Көдээ ажил-агый ми-
нистрствозунун маа ажил-
агый кылдынып зоотехник,
Мария Прокопьевна Ермин-
кина — улус өөредилгенин
хоочуну.

Тоогунуң арыннарындан БҮТКЕНИ ОЛ

да Тыва Арат Республика тур. густунгузе чедир эрткин орун ында көргүскен. Ол чылдар улуг совет улус-биле быжыг найыралга эрткин. Ала-чуртун улуг дайынның чылдарында тыва аки тура-чылар фронтке айттынып, ок-боону холга алган, совет чуртун камгалажыл турган-нар. Декларацияда мындыг окуртар бистий чүрестери-виске дыка чок болган эр-ткен. «Ол улуг өг-бүлге чурттаары болган ажалдаары — тыва чонунуң өзгүчүзү».

Она VII сессиязынын шийинири кууспинаан, Тыва Арат Республиканың Би-че Хуралынын Президиуму Москвага бүрүн эргелик деле-гацияны дараазында состав-тып чурттаан: ТАРН ТН-нын Чыгыш секретары С. К. То-ка, Сайыттар Чувелинин Даргазы болган Даштыкы хо-нуер министери А. М. Чымы-ба, Чөөн-Хемчик районун му-накчы малчыны О. Ч. Лопсан-чак.

Социалист Күш-ажылыч

Маадыры О. Ч. Лопсанчак

сөөлүде мында деп сактып

чугаалаан: «Совет Эвилелине

бар чорума өөрүшкүмү чүте

денээр. Москвага чонунуң ол

хире улуг дилеэн апар чылдар

делегациянын составында чо-
рутуу — улуг бүтүрүл. Бо

дизлектин ооп чонунга кайы

хире үнелин, улуг ужу-дугу-
рамын малчын кончү эки-би-

ли чоран. Оон сумуунуң араттары ол дугайын пагда-ла күзеп чоран болган «Улуг акымыс — Совет Эви-лелине дүрген каттыжып ала-зымыс» аар. Совет кижилер апар болуусу, бодал-даа чокка бистин чалгынырыныс херди, быжыгып, күштүг анаар мышка. Ичкан кандыг-даа ажал-ини биске чик бо-лур ийик, совет хамааты бо-лур аас-кежик даш кандыг-даа түлүшкүндан чалганыш кыда турар» деп чугаалажыр турган.

ТАР-ны Совет Эвилелинин составында хүлөп алыр дуга-йында Чарыкты бир дугаар номчаан СССР-нин Даян Со-ветинин Президиумун ол хуралы О. Лопсанчактын са-гыт-сеткиниге үтүндүрбөс болуп арган. Ол — делега-цияда улуг өөрүшкү болган. Даян Советтин Президиуму-нун кежигүннере оларга өзгүчү бийир чедирин, тыва чонун амдырал-чурталаан со-нуурал турган. Тыва авто-номнуг бодалып моон соя-гаары сайыралынын дуга-йында айттыгы доран тур-густунган. Ол үелеп бээр 40 чыл эрткин, ийи дакыр о-дендик Совет Тыва танытты-мас кылдыр сайырал, хөг-жөө.

Н. ЧАШ,
Тываның чурт-шинчилел
музейинде килдиз эргел-
лекчизи.

ЫНАК ЧЕРИМ

Тайды — Саян аразында
Тайды баткан Улуг-Хемде
Тайды-көрүш ирпал алган
Дагыг, хеминг мынак Тайам.

Эир хуштар ужул четпес
Эмек болж дагалар чурту —
Эрте шаган малчын уктуг
Енисейдин эрчим Тывам.

Ыдык бедек хүнпел чылдар
Ыштыг байлак тайга.
Сынынг
Ыраажылар алган мактаан

Ынак төрөн Совет Тывам
Менгүс бертүг, эртинсик
Менге коргаар дагалар

бүргэн —
Менек-менек шынгандарым
Мөгө-намын Совет Тывам
Куржааныг көк-көк

дагалар
Куспактап кээр, мынакшым
кээр
Кудайгайлар ирпал ханмас

Кудукту дээр — мынак Тывам.
Каппал, кадыр бедек дагалар
Каржы-ширин көүлө-даа,
Эрчим көргөн аалчыларга

Эргелдер эрчим Тывам.
Тайга, сыннар үгүлээлган
Тараз, малдык сураа алган
Тайбын болган найыраччы

Дагалар чурту мынак Тывам.
Л. ЧАДАМБА.

МЭЭН ТЫВАМ

Өртемчедэ өшүктүмүң карам,

Өскөн өмөг дег Тыва черим

Сонуургалдыг айтыргың

Сонкут-мурнуг, хуяңуң

Хары улус илгээштин

Хары сестер ханы бодал

Харандажым чидикештин

«Алалар кээп, көрүп-билеп

Адресең өөрүм беэи

Амыр эвес айтыргылар

Амыр көрүп, тайылбырлар

Чамдыктарың чотал кылар

Чалгыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Чангыс кижя болзаары

Шала хүрэн шырайымым

Улус кайгаар.

«Кеминейи көрүскө аз-
Географ эвес мен ийин»

Бурдун мининийи.

Аалчылар бодалык

Азияда эвесек?» — деп.

Ары-дүрүм хевиринде

Азы чурттуг кижя-дыр деп

Төрүтүнгөн эрчим уям

Төгүл бээр үлүг менээ

Онашкылаар:

Азия дөлөм болгай.

А мээк аалым ооп талтыг

Сыгышка эки артер кылдыр.

Саянны алапсымз четпа

бээр боор.

Ол-да арай хоомай болза.

Оон-даа тода, чүге кылдыр

сөгдөл берейи:

Делгем Сибирь кежир

Дейнелге чок Енисейнин

белжизда мез.

Саян биле Енисейни

«Шал-бул дыйнааш, мени

«Каксы-даа бол хөөрөп,

Кайгамчыктың оран ол деп

«В. СЕРЕН-ООЛ,
(Уланчымы).

Кызылдың дарааныма фаб-

риказы республикада мурнак-

чы бүдүрүлгелерин бирээи.

Ол продукциянын эленик-е-

зини Шынар демектиг бүдү-

гү чылдарда шапкын хөгжүд-

дизини. куш-ажылы органи-

заастарынын чаа арга-төмүр-

лерин шингээнип келгенни

аңымында ол ам чылда 5 ми-

лион рубланы продукцияны

бүдүрүп шыдаар аргалыг

апарган.

ЧУРУКТА: № 3 бригаданын

мурнакчы дарааныма фаб-

риказы республикада мурнак-

Маруся. Биче-оол даргаым,
байдалы аз-дыр, мычала-
даа илгел бар мышка, эм
сымырттыгыма, судалы
ажылай берди. (Улус өөрү
бээр. Албаан-Шынар улус
чорурун оралдажыр. Хорук-
пан эскет чок чиде берген бо-
лур).

Кухар. Ай, ашак, сен үмө,
манаа херек апарып чадавас,
огдун-даа шынгандыр сен,
Албаан-Шынар. Аар качыг-
далла таарыштым, дунма-
кым, манаа турары менээ
берге-дыр.

Кухар. Харын сээр качыг-
далынып чингедирин күзөп
турарымыс ол-дур, чүвениң ай-
бамы тымыгыже манаа тур.
Шокар-Калай. Сен оон чүгү
күзөп турарың ол, Кухар?
Качыгдалла туттурган кижя-
ни көрбөй тур сен бе? Багай
кижяге чүте шорлурун ол
боор?

Ал-Сал. Оон качыгдалын
тодарып хөөр апар. Чамдык
айтыргыларын харылап
берсин, ферма чыныма шил-
дер кайыны чедер берсин ол?
Чылбакый. Оон ынак бо
суурда келген, араатаныг.
Ийил-бээр димениң чорур
кым деп ашак?

Анна Васильевна. Ол ашак
кай бөөрдү, демек чаа манаа
турган эвейиңе.

Байыр-оол. Көк, хантаал,
мен ол ашактын чорупкан
ужурун даап билеп тур мен.

Кухар. Албаан-Шынарты
туруп алыр, бо херекке черге
кышкын деп билеп тур мен.

Уинер. Туруп айтырар-дыр,
айтырар!

Албаан-Шынар. Эргим ха-
дунма, канамы мындай кээр-
гээр чүрек чок, ескениң ка-
чыгдалыга хайгаарал чок
улус боор силер, менээ чүгү
карапал-турарың ол ийик?
Билдире болгай силер, кол-
хозта эки ажалда турарымыз

дараалыста база мөөн огдуну
өлүрүп каалың-даа, ол чор-
рук бистин колхозке кире
берген, ажалда турарымыска
хоралаан экениңиң кижилер

Ал-Сал. Оон качыгдалын
тодарып хөөр апар. Чамдык
айтыргыларын харылап
берсин, ферма чыныма шил-
дер кайыны чедер берсин ол?

Чылбакый. Оон ынак бо
суурда келген, араатаныг.
Ийил-бээр димениң чорур
кым деп ашак?

Анна Васильевна. Ол ашак
кай бөөрдү, демек чаа манаа
турган эвейиңе.

Байыр-оол. Көк, хантаал,
мен ол ашактын чорупкан
ужурун даап билеп тур мен.

Кухар. Албаан-Шынарты
туруп алыр, бо херекке черге
кышкын деп билеп тур мен.

Уинер. Туруп айтырар-дыр,
айтырар!

Албаан-Шынар. Эргим ха-
дунма, канамы мындай кээр-
гээр чүрек чок, ескениң ка-
чыгдалыга хайгаарал чок
улус боор силер, менээ чүгү
карапал-турарың ол ийик?

Билдире болгай силер, кол-
хозта эки ажалда турарымыз

дараалыста база мөөн огдуну
өлүрүп каалың-даа, ол чор-
рук бистин колхозке кире
берген, ажалда турарымыска
хоралаан экениңиң кижилер

Ал-Сал. Оон качыгдалын
тодарып хөөр апар. Чамдык
айтыргыларын харылап
берсин, ферма чыныма шил-
дер кайыны чедер берсин ол?

Чылбакый. Оон ынак бо
суурда келген, араатаныг.
Ийил-бээр димениң чорур
кым деп ашак?

Анна Васильевна. Ол ашак
кай бөөрдү, демек чаа манаа
турган эвейиңе.

Байыр-оол. Көк, хантаал,
мен ол ашактын чорупкан
ужурун даап билеп тур мен.

Кухар. Албаан-Шынарты
туруп алыр, бо херекке черге
кышкын деп билеп тур мен.

Уинер. Туруп айтырар-дыр,
айтырар!

Албаан-Шынар. Эргим ха-
дунма, канамы мындай кээр-
гээр чүрек чок, ескениң ка-
чыгдалыга хайгаарал чок
улус боор силер, менээ чүгү
карапал-турарың ол ийик?

Билдире болгай силер, кол-
хозта эки ажалда турарымыз

дараалыста база мөөн огдуну
өлүрүп каалың-даа, ол чор-
рук бистин колхозке кире
берген, ажалда турарымыска
хоралаан экениңиң кижилер

Ал-Сал. Оон качыгдалын
тодарып хөөр апар. Чамдык
айтыргыларын харылап
берсин, ферма чыныма шил-
дер кайыны чедер берсин ол?

Чылбакый. Оон ынак бо
суурда келген, араатаныг.
Ийил-бээр димениң чорур
кым деп ашак?

Анна Васильевна. Ол ашак
кай бөөрдү, демек чаа манаа
турган эвейиңе.

Байыр-оол. Көк, хантаал,
мен ол ашактын чорупкан
ужурун даап билеп тур мен.

БОТТАНГАН КҮЗЕЛ

Шуиден үзүндү

ичнап турары ол-дур. Аа-ха-
лак, аа-халак!

Уинер. Шыи, шыи... Бидик
боон база болур. Ол ак сет-
кидиг ажалда турар кижя.

Кухар. Туруп баймысар —
ол-ла.

Докпак. (Албаан-Шынар-
ты сепкип алган Кухарны хо-
руп турар). Алыр, Кухар, да-
лаша. Кижини туруп алырда
тодаргай буруу онаар апар.
Анаа-ла ужу-дүрүм чокка
ичнап болбас!

Албаан-Шынар. Үндезин
хоойлаа ычпап бижэиң. Кижя-
ни дорамчылаар дүрүм чок!
Кухар. Үндезин хоойлуңу
безин сакты тыртып кагың
бе, хоралыг чыла! Чорууду...
Докпак. Сен анаа кандыг
буруу онаар турарың ол, ыч-
чаш?

Кухар. Тодаргай чүгү-даа
онаавайла тур мен. Анаа-ла
даап болуп тур мен. Истеки-
ле журуңу тывар ынааи!

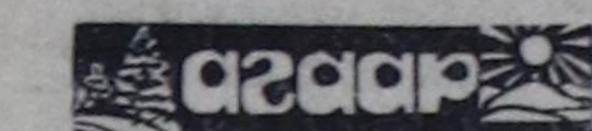
Докпак. Даап болбаш, кижя-
лер тутпас чүге болгай, ол
дүрүмге таарышпас. (Пауза.
Ыркым апар).

Шокар-Калай. Чорууду,
ирей... Шында-ла бак чүгө
хире бердин хала! (Албаан-
Шынар алыр чорутар, оон
соонче шунту улус ширин
көрүп турар, аажок ыркым
турар, Биче-оолду чедип ал-
ган кинир кээр).

Биче-оол. Тур, Шынар! Ар-
ны менге көргү! Караалыма
ка кезе кайгам. Мези-биле бо
турган тыркы оттаргайга...
катап ужуражыр деп бодалаан
боор сен... аа?

Албаан-Шынар. (Алар хая
көрүп кээр, Биче-оол база
апар бажын көдүрүп кээр.
Албаан-Шынар алгырылкан,
сөгдөктөй кээп дүжө). А-а!
Эргим кижилер, бурууду
мен... Мени албадапканнар
дужаапканнар, менге чүе-чөк,
өзүмнөр! (Ол аразында Көк
биле Байыр-оол Хорукпаны
сөөтүн киярип келисээр).

Байыр-оол. Кол бурууду!

Республикага шокар булуттар,
даглар болган тамык черлерге ол хар
чаар. Соңу-барын чүктен хаттиндү-
ргөн секундда 5—10, күштегенде 14
метр чедер. Дүне агаарын температу-
разы 6—11, чамдык черлерге 0—5 гра-
дус соок. Хүндүс 0—5 градус чымыр,
чамдык черлерге 1—6 градус соок.
Кызылга чуга булуттар, биче хар
чаар. Дүне агаарын температурасы
7—9 градус соок, хүндүс 0—2 градус
чымыр болур.

Шуиден үзүндү

дайын бо-дур, амыр эвес
халда кирген деп бил... Ма-
шина сарайын ерткедир деп
чытка черинде туруп ады-
ныс.

Ал-Сал. Кочук хоралыг чы-
ланарым, бистин чырык ам-
дыралымыс, бистин кижиле-
рымыс бужар холун арып
турган културларга өлү!

Уинер. Өлү! Өлү! Өлү!
(Дайыннарже чамдык кижя-
лар хол арып бээрлер).

Докпак. Соксаар. Совет
Эвилелинде кем-бурууду кижя-
жылыни торгалда, боттары
хол чедип аажылапас чүе
болгай, эштер! Ам бис СССР-
нин хамаатылары болган бис,
ол өөрүшкү дымдадыр дээш
силерге келген кижя мен.

Уинер. Чүжө? Чүгү чуга-
лай-дыр сен? Ам база чуга-
ла! Чугаала!

Докпак. Амыр, эштер! Көк,
Байыр-оол-биле калды белетке-
ниң алзынар. Улустун дай-
ыннарын чогуур черинге че-
дери-биле силериниң хары-
салганга бердиң, болары
чедиринер, а сен. Көк, бо че-
кичиг културларын салдары-
га таарып турарыңың

ужуны мыныңа хара-
лылаар сен. Билдин бе?

Көк. Намын кандыг-даа
болушсалгазын хүлээр мен,
бодумун бурууну шалга би-
лиген мен. Хайлыг чүе, арай
арага-хымыс суулдаш,